

Fázi László¹ - Fedor Anett²: A legalitás és az opportunitás kérdésének dilemmája a pótmagánvád tükrében

Debreceni Jogi Műhely, 2012. évi (IX. évfolyam) 3. szám (2012. július) 1-8.

1. A dilemma mibenléte

Dilemmáról általában akkor beszélünk, amikor olyan lehetőségek közötti választásra kényszerülünk, amelyek kölcsönösen kizárják egymást, vagyis választást elé kerülünk és bizonytalanok vagyunk abban, hogy melyik irányba kellene haladnunk. Ilyen helyzetben mérlegeljük választási lehetőségeink számba vehető következményeit és ennek eredményére figyelemmel meghozzuk a döntésünket. Ez a mechanizmus a jogalkotás terén sem működhetne másként, azonban a jogalkalmazónak nemegyszer olyan érzése támad, hogy a jogalkotó mintha nem fordított volna kellő figyelmet a mikénti kodifikálás következményeinek előzetes mérlegelésére. Ezt érezhetjük a legalitás és az opportunitás problematikájának a pótmagánvadás eljárás szabályozásánál alkalmazott megoldása láttán is.³

2. Az elvek és a pótmagánvád összefüggései

A büntető igény érvényesítésének kötelezettségét jelentő legalitás-, illetőleg az erről való lemondásként megfogalmazható opportunitás elvének szembenállására tekintettel azt feltételezhetnénk, hogy mikénti érvényesülésüknek meghatározó jelentősége lehet a pótmagánvád jogosultságának elismerése szempontjából, vagyis minél szélesebb mérlegelési körben tekinthet el a közvádló a büntetőeljárás lefolytatásától, annál több lehetőséget kap a sértett a vád képviselőjének átvételére. Valójában azonban ennek ellenkezőjét tapasztalhatjuk, hiszen a pótmagánvád intézménye éppen a legalitás elvén alapuló német, osztrák és magyar büntetőeljárás rendszerében honosodott meg. A paradoxon magyarázata azonban elég kézenfekvőnek tűnik, ha belegondolunk abba, hogy az opportunitás elvére épülő büntetőeljárás rendszer alap gondolatának létjogosultságát tenné kérdésessé a pótmagánvád intézményének elfogadása.

Ezt támasztja alá pl. Pusztai Lászlónak az angol igazságszolgáltatási rendszer működésével kapcsolatos következő megállapítása: „A rendőrség, illetve más bűnüldöző hatóságok határozata ellen nincs fellebbezési lehetőség. Egy olyan rendszerben ugyanis, amely az opportunitás és a népvád elvén áll, ez szükségtelennek tűnik: ha a hatóságok az eljárást nem viszik tovább, a sértett [vagy akárki más] maga emelhet vádat.”⁴ Ezzel szemben a megalkuvás nélküli bűnüldözés ideáját megtestesítő legalitás elvén alapuló büntetőeljárás eszmerendszerével érthető módon összeegyeztethető a sértett számára biztosított pótmagánvádlói jogkör, hiszen ez egy további esélyt jelent annak a célnak az eléréséhez, amelyre az ilyen eljárási törvények törekvése irányul. Mindennek ellenére természetesen egyetérthetünk Kertész Imre álláspontjával abban, hogy „a legalitás és az opportunitás nem egymást kizáró fogalmak. A valóságban a világ egyetlen országában sem léteznek az eljárásnak ezek a desztillált formái”.⁵

3. A jogtörténet tükrében

Az kétségtelen, hogy a legalitás „desztillált formáját” még az 1896. évi XXXIII. törvénycikkkel elfogadott Bűnvádi perrendtartás [Bp.] sem valósította meg, hiszen a 34. §-a lehetőséget biztosított az ügyész számára a vád képviselőjének megtagadására, „ha meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték nem szerezhető meg”. Megjegyzendő azonban, hogy az idézett

törvényhely miniszteri indokolása szerint: „Nem tekinthető a legalitás szabálya alól való kivételnek a törvény 34-ik §-ának az a rendelkezése, hogy a királyi ügyészség a vád képviselőt megtagadhatja, ha a feljelentett cselekmény büntetendő voltára nem tud meggyőződést szerezni, vagy ha a bizonyítékokat előállíthatónak nem találja. A legalitás elve ugyanis magától értetődőleg csak oly bűncselekmények üldözését parancsolja, a melyeknél a büntetendőség és büntethetőség jogi feltételei a vádhatóság nézete szerint fenforognak. Az e kellékeknek meg nem felelő ügyek képviselőtének elutasítása a kir. ügyészségnek nemcsak joga, de kötelessége is. Megkívánja ezt először a vádhatóságnak ismételve hangsúlyozott tárgyilagossága, mely nem tűri, hogy egyoldalú persecuens közeggé váljék. Feladata a jog megvalósítását előmozdítani, de ezt nem azáltal teszi, hogy már első tekintetre fölötte kétséges ügyeket visz a bíró elé, hanem az által, hogy olyan cselekményeket, melyek kétségtelenül vagy legalább valószínűség szerint törvénysértések, nem engedi kisiklani az igazságszolgáltatás sujtó keze alól. De követeli az alaptalan panaszok elutasítását ama fontos perczélszerűség is, hogy a bíróságok ne legyenek alapos ok nélkül igénybe véve.”⁶

Erre tekintettel leszögezhetjük, hogy a Bp. az eredeti formájában a lehető legkövetkezetesebben érvényesítette a legalitás elvét. A Bp. 33. §-a szerint: „A kir. ügyészségnek kötelessége a tudomására jutott, hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesíteni és a bűnvádi eljárásban a közvédat képviselni. Ha a kir. ügyészség képviseli a vádat, ennek tárgyában a meghallgatása nélkül érdemleges határozat nem hozható.” Az idézett szabályozással kapcsolatban, közvetve a pótmagánvád kérdését is érintő elvi jelentőségére tekintettel, tanulságos lehet számunkra a legalitás elvének megalkuvás nélküli érvényesítését előíró törvényi rendelkezés indokolása is, amely szerint: „Hogy az anyagi jog alkalmazását nem szabad egyéni tekintetektől, vagy a célszerűség alkalmi okaitól függővé tenni: oly elemi igazság, melynek bizonyítása felesleges. A törvény feltétlen végrehajtást követel, rendeleteinek megvalósítása nem függhet senkinek subjektív véleményétől.”⁷ E megalkuvást nem ismerő következetesség azonban alig egy emberöltőnyi ideig érvényesülhetett töretlenül, hiszen előbb az 1921. évi XXIX. törvénycikk 6. §-ával, majd az 1930. évi XXXIV. törvénycikk 105. §-ával bevezetett módosítások egyre táguló rést ütöttek a Bp. tiszteletet parancsolóan konzekvens eredeti szemléletén.

Ehhez képest az 1951. évi III. törvénnyel elfogadott Bűnvádi perrendtartás [II. Bp.] a gyökerekhez való visszatérést jelentette abban a tekintetben, hogy sem a nyomozás megszüntetését, sem pedig a vádemelés –, illetőleg az ítélethozatal mellőzését nem tette lehetővé a csekélyebb súlyú bűncselekmények miatt. A nyomozás teljesítésének megtagadására az ügyésznek abban az esetben volt lehetősége, „ha már eleve nyilvánvaló, hogy a nyomozás bizonyítékok hiánya vagy ezek megszerzésének kizárt volta miatt nem vezetne eredményre”.⁸ Ugyanakkor azonban a nyomozást meg kellett szüntetni, „ha a terhelt cselekménye nem bűncselekmény”,⁹ ami az oportunitás elvének érvényesülése szempontjából azért érdemel figyelmet, mert az 1950. évi II. törvény 1. §-ának (2) bekezdése bevezette a bűncselekmény egyik fogalmi ismérveként a társadalomra veszélyesség fogalmát, miáltal ennek értékelésétől, illetőleg a bűncselekmény fogalmának értelmezésétől függően elvileg lehetővé vált a legalitás elvének megkerülése, amelynek lehetősége a társadalomra nem vagy csak igen csekély fokban veszélyes ún. bagatell cselekmények problémájának mikénti megoldása szempontjából kaphat jelentőséget.

Kertész Imre szerint: „A legalitás elvének alapján a probléma feloldására egyetlen »megoldás ígérkezik a legmegfelelőbbnek, amely szerint az ilyen cselekmények ne minősüljenek bűncselekménynek«. [...] Racionális és szükségszerű a bűnüldözéshez, valamint az igazságszolgáltatáshoz fűződő társadalmi érdekek szempontjából, de ellentmond a legalitás elvének a társadalomra veszélyesség csekély jellegének értékelése az eljárásban és ennek alapján az eljárás nem teljesítése. Egyben mutatja, hogy elméleti megfontolások igazolására

nem lehet a legalitás elvét maradéktalanul teljesíteni és a társadalmi érdekek mérlegelését kihagyni az eljárás ügydöntő határozatai meghozásának folyamatából.”¹⁰

A probléma elméletileg is konzekvens megoldását tehát csak a legalitás elvének részleges feladását, vagyis az oportunitás elvének bizonyos mértékű tényerését elfogadó eljárásjogi szabályozás jelenthette. Ezen a téren az 1962. évi 8. tvr. több irányú változást hozott: 1/ Lehetővé tette a nyomozás megtagadását és a feljelentés társadalmi bírósághoz vagy fegyelmi hatósághoz történő áttételét, ha már annak alapján megállapítható volt, hogy társadalmi bírósági eljárás indokolt vagy fegyelmi felelősségre vonás is elegendő és jogszabály a büntető eljárás mellőzését megengedte.¹¹ 2/ Ugyanezen okból és azonos feltételek mellett a nyomozás megszüntetésének lehetőségét is biztosította.¹² 3/ Újra bevezette a vádemelés mellőzésének intézményét: „Ha a terheltet több büntett alapos gyanúja terheli, az ügyész mellőzheti a vádemelést az olyan csekélyebb súlyú büntett miatt, amelynek – a vád tárgyává tett súlyosabb büntett mellett – a terhelt felelősségre vonása szempontjából nincs jelentősége.”¹³ 4/ Új intézményként meghonosította a bizonyítás mellőzhetőségét: „Ha a terhelt ellen több büntett miatt emeltek vádat és ezek között olyan csekélyebb súlyú büntett is van, amelynek a súlyosabb büntett mellett a felelősségre vonása szempontjából nincs jelentősége, a súlyosabb büntetthez vonatkozó bizonyítás felvétele után a bíróság az e büntettel kapcsolatos bizonyítást mellőzheti.”¹⁴ 5/ Ilyen esetben lehetővé tette a bíróság számára az eljárás megszüntetését is.¹⁵

4. A szabályozás tendenciája

Az 1973. évi I. törvény ugyancsak lehetővé tette a nyomozás, illetve a vádemelés mellőzését, valamint a jelentősebb súlyú deliktum mellett a felelősségre vonás szempontjából jelentőséggel nem rendelkező bűncselekmény miatt az eljárás megszüntetését,¹⁶ az 1990-es években bevezetett módosításai [az együttműködő gyanúsítottal szemben a nyomozás megtagadásának, illetőleg megszüntetésének, valamint a vádemelés elhalasztásának lehetővé tétele] pedig „a legalitás tételének további erózióját és az oportunitás elvének újabb területszerzését”¹⁷ jelentették. Ez a nemzetközi tendenciáknak megfelelő folyamat a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény [Be.] elfogadásával teljessé vált ki, hiszen [a következő táblázatból láthatóan] összesen tizenkét rendelkezésében jelenik meg az oportunitás elve, amelyből öt a nyomozásra, négy a bírósági eljárásra, három pedig a vádemelésre vonatkozó szabályok között található.

ELJÁRÁSI SZAKASZ	JOGSZABÁLYHELY	INTÉZKEDÉS
nyomozás	175. § (1) bek.	Együttműködő gyanúsítottal szembeni feljelentés elutasítása.
nyomozás	175. § (2) bek.	Fedett nyomozóval szembeni feljelentés elutasítása.
nyomozás	187. § (1) bek.	Nyomozás részbeni mellőzése a jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából jelentőséggel nem bíró bűncselekmény miatt.
nyomozás	192. § (1) bek.	Nyomozás megszüntetése együttműködő gyanúsítottal szemben.

nyomozás	192. § (2) bek.	Nyomozás megszüntetése fedett nyomozóval szemben.
vádemelés	220. § (1) bek.	Vádemelés részbeni mellőzése olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.
vádemelés	221/A. §	Közvetítői eljárásra utalás.
vádemelés	222. §	A vádemelés elhalasztása.
bírósági eljárás [tárgyalás előkészítése]	267. § (1) bek. g/	Az eljárás megszüntetése olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.
bírósági eljárás [tárgyalás előkészítése]	267. § (1) bek. h/	Az eljárás megszüntetése megrovás alkalmazása mellett a társadalomra már nem vagy csekély fokban veszélyes bűncselekmény miatt.
bírósági eljárás [tárgyalás]	306. §	A bizonyítás mellőzése olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.
bírósági eljárás [tárgyalás]	332. § (2) bek.	Az eljárás megszüntetése az olyan bűncselekmény miatt, amelynek a vád tárgyává tett jelentősebb súlyú bűncselekmény mellett a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége.

Táblázat

Mindez ellentétben állónak látszik a legalitás elvével, aminek jelentőségét a 14/2002. (III. 20.) AB számú határozat indokolása akként hangsúlyozza, hogy „a büntető igazságszolgáltatás állami monopóliumából a büntetőigény érvényesítésének kötelezettsége következik”.¹⁸ E kötelezettségének következetes érvényesítésére azonban láthatóan már a jogalkotó sem törekszik, aminek a tükrében persze elgondolkodhatnánk azon, hogy hogyan is állunk a legalitással, miután Bárd Károly szerint „míg [...] az officialitás elve az állam bűnüldöző apparátusának a hatalmát alapozza meg, addig a legalitás tétele e hatalomnak állít korlátot”.¹⁹ Az oportunitás elvének elismerésével viszont értelemszerűen éppen e korlátot kezdjük ledöntögetni, mégpedig a Be. szabályait szemlélve elég szisztematikusan, ami végső soron azon a praktikus megfontoláson alapszik, hogy az államszervezet egyre kevésbé tud megfelelni a büntetőigény magához vonásából következő kötelezettségének, vagyis célszerűtlen a legalitás elvének erőltetése. Az ilyen megfontolás persze meglehetősen kiábrándító, különösen a bíró számára – akit esküje az igazság szolgálatára kötelez –, mégis úgy véljük: be kell látnunk, hogy „az oportunitás elve nem összeférhetetlen a demokratikus jogállam eljárásjogával. A világszerte megjelenő bűnözési szint mellett megoldhatatlan minden bűncselekmény elkövetőjének ügyében bírósági tárgyalást tartani.”²⁰ Azt pedig még könnyebb belátni, hogy milyen társadalmi jelentősége és humanitárius értéke van a civilizált büntetőjogi felelősségre vonásnak, attól függetlenül, hogy „a büntető igazságszolgáltatásnak rendszerként kellene működnie, de valójában nem úgy működik”.²¹

5. Az oportunitás térnyerésének következményei

A legalitás – oportunitás problémakörének vizsgálatával a jelen dolgozat keretei között felvállalható célunk azonban témánk szempontjából szükségképpen kimerül abban, hogy ilyen összefüggésbe ágyazva is megpróbáljuk világossá tenni a pótmagánvád intézményének szerepét és jelentőségét. Különösen abból a szempontból, hogy az oportunitás térnyerésének milyen hatása lehet a sértetti jogérvényesítésre. Kertész Imre szerint: „A sértettek és egyéb érdekeltek jogai nem sérülnek, egyrészt vannak olyan intézkedések, amelyekhez hozzájárulásuk szükséges, másrészt széles lehetőséget biztosít számukra a törvény a polgári-jogi kereseteik kielégítésére, valamint bűnüldözési igényeik magánvád és pótmagánvád útján történő érvényesítésére, sőt néhány tényállás esetén még az állampolgári vád [actio popularis] lehetősége is biztosított.”²²

Ezért célszerűnek látszik áttekintetni, hogy ez konkrétan miként érvényesül a Be. által ismert oportunitási eszközök esetében. A Be. fentebb felsorolt rendelkezéseinek ilyen szempontú áttekintése alapján azt láthatjuk, hogy összesen csupán egy esetben: a vádemelés 220. § (1) bekezdésén alapuló részbeni mellőzése esetén van lehetősége a sértettnek a vád képviselőjének átvételére, míg a közvetítői eljárásra utaláshoz legalábbis a hozzájárulása szükséges. A pótmagánvád lehetőségének hiánya az együttműködő gyanúsított és a fedett nyomozó esetében a rájuk vonatkozó szabályozásban megnyilvánuló jogpolitikai érdekre tekintettel megítélésünk szerint ellenvetés nélkül elfogadható, hiszen a sértett pótmagánvádlókénti fellépése lehetetlenné tenné az elkövető felelősségre vonásánál jelentősebb nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek érvényesítését. A vádemelés elhalasztásánál is érthető az erről döntő határozat ellen a Be. 225. §-ának (5) bekezdése szerint jogorvoslati joggal rendelkező sértett pótmagánvádlói jogosultságának hiánya, már csupán azért is, mert ideiglenes hatályú intézkedésről van szó, másrészt a magatartási szabályok súlyos megszegése, illetve az ügyész által előírt kötelezettségek teljesítésének elmulasztása esetén pedig a vádemelés elhalasztása után nem kerülhet sor az eljárás megszüntetésére. A vádemelést követően érvényesülő megszüntetési okok tekintetében

viszont nem beszélhetünk ügyészi „tétlenségről”, illetőleg az ügy bíróság elé juttatására sincs szükség, ami a pótmagánvádló fellépésének lehetővé tételét indokolttá tehetné. Mindebből következően csupán az látszik kérdésesnek, hogy vajon az állami büntetőigény érvényesítéséről a Be. 187. §-ának (1) és a 220. §-ának (1) bekezdésén alapuló lemondás esetén indokoltnak tekinthető-e a vádképviselési jog biztosítása a sértett számára, miután ennek érvényesítésekor elvesznek azok az előnyök, amelyeknek elérése érdekében a jogalkotó a nyomozás, illetőleg a vádemelés részbeni mellőzését lehetővé tette.

6. A dilemma megoldásának lehetősége

Megítélésünk szerint a felvetett dilemma problematikus kérdésének kézenfekvő megoldását egyrészt a nyomozás részbeni mellőzése esetén a sértett pótmagánvádlókénti fellépésének korlátozott megengedése, másrészt a vádemelés részbeni mellőzésének esetében megengedett fellépés lehetőségének korlátozása jelenthetné. Ezalatt azt értem, hogy méltánylást érdemlő körülmények fennállása esetén a törvény a nyomozás részbeni mellőzése esetén biztosítaná a sértett számára a vádképviselési jog biztosítását, ugyanakkor a vádemelés részbeni mellőzésekor is csak ilyen feltételek mellett nyílna erre módja. Ennek megfelelően, a hatályos szabályozástól eltérően a törvény a nyomozás részbeni megszüntetése és a vádemelés részbeni mellőzése miatti fellépése esetén kötelezné a sértettet annak megindoklására, hogy milyen méltánylást érdemlő körülményekre tekintettel indítványozza a bírósági eljárás lefolytatását. Ezzel a megoldással lehetne kiküszöbölni az ésszerűség és a Rec(2000)19 számú Európa-tanácsi ajánlás, valamint az Európai Unió Tanácsának 2001/220/IB számú kerethatározat által megfogalmazott követelmények közötti feszültséget, hiszen a negatív ügyészi döntés esetére biztosítandó bírói jogorvoslat korlátlan megengedése mellett egyébként elveszne az ügyész diszkrecionális vádemelési lehetőségétől remélt előny: az igazságszolgáltatás működésének meggyorsítása. Ezért zárta ki pl. a pótmagánvadás lehetőségét az oportunitás elvét eredetileg csak szűk körben elismerő Bp. szabályait e körben jelentősen módosító 1930. évi XXXIV. törvény [Bpn.], amely „megengedi a kir. ügyészségnek a vádemelés mellőzését minden olyan esetben, amikor valakit több bűncselekmény gyanúja terhel és ezek közül egynek vagy többnek letárgyalása esetében a kiszabott büntetés előreláthatólag olyan jelentékeny lehet, hogy a többi bűncselekmény elbírálása a közérdek szempontjából közömbösnek s így céltalannak tekinthető”.²³ S hogy erre tekintettel miért zárta ki a Bpn. a pótmagánvadás lehetőségét, arra a részletes miniszteri indoklás a következő logikus magyarázattal szolgál: „A §. alapján mellőzött vádemelés esetében nem enged pótmagánvadásra a javaslat, mert különben nem érhetné el célját, a fölösleges hatósági munka megtakarítását és ezzel együtt az eljárás nagyobb gyorsaságát. A gyakorlati tapasztalat azt bizonyítja, hogy a büntető perjog tudományában kifejtett elvek nem abszolút értékűek és a célszerűség érdekében, amelynek éppen az eljárási jogban nagy a jelentősége, az egyes elvek viszonylagos érvényesülése egymás mellett fölöttébb kívánatos. Így a javaslat a §-ban meghatározott körben érvényesüléshez juttatja a közzéad monopóliumának elvét, melyet bűnvádi perrendtartásunk ma csupán a felhatalmazásra és kívánatra üldözendő bűncselekmények eseteiben ismer el.”²⁴

7. A kérdés összegzése

A legalitás és az oportunitás kapcsán valóságos dilemmáról ma már aligha beszélhetünk. Ugyanakkor a két elv korrelációját vizsgálva azt is megállapíthatjuk, hogy az oportunitás érvényesülési feltételeinek meghatározása milyen nagy jelentőséggel bír a tradicionálisan a legalitás alapján álló büntetőeljárás rendszerén belül. Ezért ennek szabályozása során véleményünk szerint a jogalkotónak nagyobb figyelmet kellene szentelnie annak a kérdésnek

is, hogy az oportunitás érvényesülésének lehetővé tétele esetén mikor engedi meg a sértett pótmagánvádlókénti fellépését.

Summary

The study is focusing on the principles of legality and opportunity regarding the so called substitute private prosecution and sets them against each other. In the study it is revealed that in case analyzing the growing importance of opportunity, under the Hungarian criminal process system – that is based on the principle of legality – there is a logical way to state that the two principles prevail rather together than against each other. The authors take a closer look on the rules of the current criminal process code, arising from the principle of opportunity and suggest a possible solution on the dogmatic problem how these two principles can exist at the same time in the substitute private prosecution.

Based on rationalism, on the recommendation No. Rec(2000)19 of the Council of Europe and so that no conflicts arise from the provisions foreseen in the Framework Decision No. 2001/220/IB of the European Council, the study makes a suggestion to allow the victim to act as a substitute private prosecutor in case of authorities partially deny the investigation. However the authors' suggestion is just the opposite (i.e. restriction) in case of authorities partially deny indictment. According to their suggestion the above mentioned allowance shall be based always on reasonable and respectable circumstances and it shall be declared by the victim why the process at the court has to take place even if authorities were not of this opinion.

When the authors are analyzing the problems caused by the principle of opportunity and legality, and when they make suggestions that the rules regarding the substitute private prosecution shall be modified, they try to draw attention on the importance of this process as a significant right of victims regarding access to justice. The authors are on the opinion that the legislator shall pay not just a marginal attention on the problem when the victims are entitled to act as an substitute private prosecutor.

¹ tanácselnök, Nyíregyházi Törvényszék

² bírósági titkár, Nyíregyházi Törvényszék

³ Ennek részletes kifejtését ld. *Fázi László*: A pótmagánvádas eljárás hatályos szabályozásának problémái. Jogtudományi Közlöny 2012/1. 16-17.

⁴ *Pusztai László*: Az ügyészség helye, szervezete és funkciója egyes polgári demokráciákban [kézirat] 22.

⁵ *Kertész Imre*: Ügyészbíráskodás? Magyar Jog 1996/1, 2.

⁶ *In: Balogh Jenő – Edvi Illés Károly – Vargha Ferencz*: A bűnvádi perrendtartás magyarázata I. Grill Károly Könyvkereskedése, Budapest, 1998. 419.

⁷ *In: uo.* 411.

⁸ 90. § (2) b.

⁹ *Vö.*: II. Bp. 133. § (1) a/ és 5. § (1) 1.

¹⁰ *Kertész i.m.* 3.

¹¹ *Ld.* 105. §

¹² *Ld.* 161. §

¹³ 169. §

¹⁴ 211. §

¹⁵ *Ld.* 221. § (2) f)

¹⁶ *Ld.* részletesebben: *Nánási László*: Oportunitási eszközök és lehetőségek. *Bírák Lapja* 1992/1, 17-23.

¹⁷ *Kertész i.m.* 3.

¹⁸ 12.

¹⁹ *Bárd Károly*: A büntető hatalom megosztásának buktatói. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987, 67.

²⁰ *Kertész i.m.* 7.

²¹ *Farkas Ákos*: A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai. Osiris Kiadó, 2002, 31.

²² *Kertész i.m.* 7.

²³ Magyar Törvénytár, Fanklin-Társulat, Budapest, 1931, 467.

²⁴ *Uo.* 516.